

GERARD DESWAEF IS een kranige zeventiger die op zijn vijfenzeventigste nog maar weinig van zijn kracht en temperament heeft verloren. Als jonge visser was hij een *haantje de voorste*, ging soms ondoordacht te werk, maarsprong altijd in de bres om te helpen waar het moest of om een gevaarlijke situatie recht te trekken. Als actief visser kreeg hij nogal te maken met WO II. Hij heeft er nooit over verteld en leefde daardoor in de schaduw van degenen die dat wel deden en daarbij soms *iets te veel* op hun actief schreven.

Het gesprek met Gerard benadrukt de feiten, maar relativeert het heroïsche van sommige handelingen. Daarom is het nu tijd even stil te staan bij Gerard Deswaef, de vergeten held.

Duinkerke ontruimd

Gerard Deswaef voer onder *Berten Rycx* op de 0.92 'Graaf van Vlaanderen' toen hij in 1938 werd gemobiliseerd. Veertien dagen later was hij terug demob. Toen in mei 1940 de oorlog uitbrak, bevond Gerard zich op de 0.88 'John', vissend rond IJsland. Op bijna alle treilers onstonden discussies: de enen wilden onmiddellijk naar België, de anderen naar Engeland. De bemanningen van sommige vaartui-

gen weigerden het net op te halen tot er een beslissing kwam.

Daarop voer een hele vloot van onze IJslandtreilers, o.a. de 0.88, de 0.80 'Duchesse de Brabant' (de oude) en de 0.297 'Rubens' (idem) rechtstreeks naar Fleetwood. Ze werden doorverwezen naar Milford en Dartmouth. Op 30 mei 1940 werd beroep gedaan op onze vissers om te helpen bij de ontruiming van Duinkerke. Samen met een Noor vertrok Gerard met een gemengde bemanning van de 0.80 en de 0.88 op de 0.86 'Georges Edouard' onder koopvaardijkapitein *Goffin*.

Te Duinkerke ging de 0.86 aanleggen aan de oostelijke muur waar Britse soldaten stonden te drummen. Hun officierenverboden hen aan boord te

gaan omdat het vaartuig te klein was. De 0.86 schoof toen op naar de westelijke muur. Van daaruit evacueerden ze Franse soldaten en burgers (o.a. een groep Antwerpenaren) en brachten in verschillende reizen veel gewonde Franse soldaten mee. Alles samen bracht de 0.86 'Georges-Edouard' 1007 mensen naar Engeland.

Gerard herinnert zich dat de haveninstallaties waren beschoten. Met bromfietsen, achtergelaten op de kade, reden ze de omgeving af op zoek naar

Franse troepen. Duinkerke zelf was hevig beschoten en ze mochten de stad niet betreden. Overal lagen hopen lijken en de bankbiljetten dwarrelden door de straten. Overal lagen of stonden voertuigen vol door schrapnels gedode soldaten. Bij het vinden van Fransen kwamen de bemanningsleden soms in moeilijke situaties omdat sommigen zich hadden bezat en vuurden op alles wat bewoog. De hele operatie gebeurde in de grootste wanorde omdat alles zeer snel moest gaan. Teveel schepen bevonden zich op één plaats. Er waren aanvaringen en strandingen bij de vleet. Vliegtuigen dropten bommen en *schrapnels*. De 0.86 zal vol schrapnelscherven. De vliegtuig-aanvallen duurden telkens 3 kwartier.

De oorlogsjaren van Gerard Deswaef

Ze verdwenen dan een kwartier en kwamen volgeladen met moordende tuigen terug. Gerard beweert niet dat ze zich toen hielden voelden. Ze leden onder de oorlogstress. De moed werd soms uit de fles geput.

Tijdens een uitvaren vol vluchtelingen kwam de 0.86 op een zandbank terecht. Een pakketboot ("*nog één met paddels op zijn zijden*") nam de vluchtelingen over. Terwijl ze daar lagen te wachten op de volgende vloed zagen ze veel stoomboten met hun kiel naar boven drijven. De 0.274 'Maréchal Foch' kwam ook vast te zitten en werd achtergelaten. De 0.225 'Guido Gezelle' haalde de bemanning van het schip af. Met opkomend tij werd schipper *Pierre Lusyne* en zijn mannen terug aan boord gebracht. Ze namen te Duinkerke een lading vluchtelingen op en vertrokken terug naar Engeland. De 'Maréchal Foch' werd aangevaren door H.M.S. 'Leda' en zonk. Getroffen in zijn ruim, werden veel vluchtelingen verpletterd. Velen verdronken tijdens de evacuatie. De bemanningsleden en overlevende vluchtelingen werden andermaal door de 0.225 aan boord genomen. Ze bleven ze onzichtbaar voor vliegtuigen. Als hun vaartuig ook loskwam, voeren ze de haven van Duinkerke terug binnen en namen een nieuwe lading vluchtelingen

De 0.275 'Helene' zinkt na de ontploffing.

De Britse loodsenkotter sleept de O 275 uit de vaargeul.

op. Eens aangemeerd kwam een destroyer achter hen te liggen en laadde 3 000 Engelsen op. De oorlogsbodem voer toen in volle snelheid achteruit en kwam op zijn beurt op een zandbank terecht. Stuka's vielen aan. De soldaten sprongen in paniek overboord. Tussen het schip en het strand kon je als het ware over de hoofden lopen. Velen zijn verdrongen. De destroyer was verloren. Door op het dek van zijn schipover gewonde soldaten te lopen, kreeg Gerard een bajonet in het been. In juli 1942 werden, tijdens een grote parade te Londen, de helden van Duinkerke gedekoreerd. Ook 96 Belgische koopvaardijvaarders en vissers (waaronder Gerard Deswaef) werden persoonlijk door de ministers C. Gutt en Devleeschouwer (van de Belgische regering in ballingschap) met een ereteken bedacht. Gerard was 18 maanden gehuwd en zijn echtgenote, *Madeleine Verhaeghe*, was 'zo fier als een gieter'.

Aktief visser

Na de ontruiming van Duinkerke voer Gerard Deswaef vanuit Milford met een hele resem vaartuigen van alle slag en soort en van alle nationaliteiten. Zowel vaartuigen als vissers werden voortdurend voor navy-diensten opgeëist, zodat je moeilijk een planning kon maken. Hij viste met de 0.179 'Tbis II' ("de grote Ibis") met schipper *Arthur Pots*. Nadat de 'Tbis' werd opgeëist stapte Gerard over op de 0.312 'Zeester'. Schipper *Arthur* stapte samen met zijn broer *Albert Pots* over op de H.77 'Gilda'. Ze verongelukten met hun volgevestigd vaartuig in de nacht van 12 op 13 oktober 1942 ten zuidoosten van Berry Head, in een vliegende storm. Gerard voer op Engelse schepen. Wegens zijn (door de bajonet) gekwetste, en niet genezende been, moest hij regelmatig thuis blijven om zijn been rust te gunnen. Dit redde soms zijn leven. Toen hij weer eens een reis niet meekon, schepte een

familielid ter vervanging in op zijn vissersschip uit Aberdeen. Het schip kreeg een bom te inkasseren en schip en familie kwamen niet meer terug. Slechts 2 Belgen (o.a. *Robert Belpaeme*) konden zich redden door zich aan hun omgeslagen reddingsboot vast te houden.

Tijdens de zeereizen naar de gronden van Zuid-Ierland liepen ze soms het neutrale Dublin binnen. Ook Duitsers met averij deden die haven aan. In de pubs werd dikwijls een robbertje gevochten tussen vissers en Duitsers.

Toen een Engelse kapitein zag hoe belabberd het been van Gerard er aan toe was, nam hij hem in Dublin mee naar een Duitse dokteres die hem behandelde. Te Kinsale kon hij medikatie ophalen. Na drie weken was zijn been gezond. Hij kreeg de Inlichtingendienst op zijn nek die grondig onderzocht welke zijn relatie was met de dokteres.

In Engeland leerde hij vissen in span. Spanjaarden verrichtten de visserijen Engelse vissers deden de traverses. Eens was een vaartuig van zijn route geweken. Tijdens een stuurcorrectie gleed de trekkabel van het net uit de post en zwiepte een Engelse matroos in zee. Prompt sprong Gerard overboord en bracht de Engelse visser terug.

0.275 'Helene'

Eind 1940 kwam Gerard Deswaef terecht op een Britse loodsboot. De bemanning bestond verder uit een Britse kapitein, een Nederlandse visser en *Eugeen Major*. Hun taak bestond erin toezicht te houden in de Milfordbaai. Duitse vliegtuigen dropten er magnetische mijnen. De elektriciteit, veroorzaakt door de draaiende schroef van een vaartuig, haalde een hendel op de mijn over. De daaropvolgende ont-ploffing overleefde een vaartuig ge-

O.V.A.

Voor uw visveiling ... te Oostende
 Voor uw koeltransporten... naar Oostende
 Voor uw loonberekeningen en sociale wetten

Onderlinge Visafslag Oostende

Vismijn 71, 8400 Oostende. Tel: 059/ 32 21 73 Fax: 059/ 32 04 46

Dè coöperatieve van de reders, met 40 jaar ervaring

Een frivool moment tijdens de voorlaatste reis van de O 315. Van l. naar r.: Gerard Deswaef, A. Van Praet uit Bredene en 'Beisje' uit Koksijde.

woonlijk niet. Gerard zag op 3 november 1940 in de baai de 0.293 'Van der Weyden' (de oude) met 8 vissers de lucht in vliegen. Gerard heeft ook geweten dat er een Britse Sunderland (groot watervliegtuig) landde in de baai. Het lag er tegen de wal rustig te dobberen. Het was echter een gekaapt vliegtuig met een Duitse bemanning aan boord. Toen een geallieerd konvooi Milford verliet, stegen de Duitsers op en bombardeerden het.

Op 4 dec 1940 voer de 0.275 'Helene' (bij 1938, 145 brt, 350 pl) uit. Een magnetische mijn ontplofte en het schip begon te zinken. De bemanning (o.a. *Kamiel Verbanck*) zette de reddingsboot. Ze vergaten er echter de stop in te slaan en de boot zank. *Gerard Deswaef* en zijn Nederlandse kollega sprongen in een roeiboort en voeren naar de spartelende Belgen. De 0.275 was dus aan het zinken vlak in 't midden van een vaargeul. De loodsboot wond zijn anker, pikte zijn en de geredde bemanningsleden op en voer naar de voorsteven van het zinkend vissersschip. Gerard sprong op de 0.275 en bevestigde er een sleepkabel aan. De Britse kapitein trok het onfortuinlijke vaartuig richting wal om hem daar te doen stranden. De 'Helene' zank plots snel en de kabel werd gekapt. Het manuever was dus gedeeltelijk mislukt maar de vaargeul bleef wel vrij. Na de oorlog kwam Gerard met de 0.178 'Ibis' (de kleine Ibis) terug en belandde in Antwerpen. De schipper was *Frans Hallemeesch*.

Einde visserskarriere

Te Antwerpen werd hij ingezet als

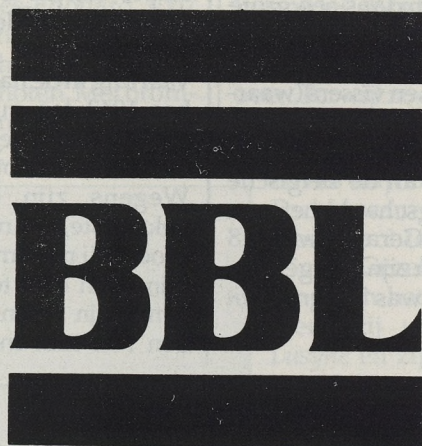
chauffeur bij eenheden (telkens 10 Belgen en 2 Britten) die de rondslingende munitie in het havengebied moesten opruimen. Daarna werd hij privé-chauffeur van *Van den Boeynants* (trop is teveel) die aan het hoofd stond van een groep architecten die, in opdracht van de staat, betrokken waren

bij de opbouw van Antwerpen. Tijdens een bezoek aan Oostende belandde hij in een visserscafé en 'geraakte in de pinten' met *Georges Haelewijck* die een stuurman zocht. Arm in arm stapten ze naar de waterschout om aan te monstern.

Het werd crisis in de visserij. De enen weken uit en de anderen beten door. Gerard werd bouwvakker en kraanman. Tijdens de zomer reed hij met autocars heel Europa rond. Hij heeft nog samengewerkt met *Rudolf Van Moerkerke* toen die nog als beginnend ondernemer enkele kamers betrokaan de Torhoutsesteenweg. Tijdens werkloze perioden ging hij terug naar zee. Zijn laatste reis was op de 0.315 'Beatrix-Fernande', de reis net voor de 0.315 verging.

Met zijn belevenissen is hij steeds op het achterplan gebleven en behoort daardoor niet tot de bekende namen. Alhoewel hij in de schoot van de *Federatie voor Zeelieden* dikwijls diskussieerde met de vorige voorzitter over de waarde van sommige daden van mooipraters, bestempelde *Robert Rycx* hem terecht als 'de vergeten held'.

Daniël Pots

De bank die verder denkt
dan een bank